DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

4. marts 2004 *

I sag C-303/02,

angående en anmodning, som Oberster Gerichtshof (Østrig) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Peter Haackert

mod

Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 7, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (EFT 1979 L 6, s. 24),

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af P. Jann som fungerende formand for Femte Afdeling og dommerne C.W.A. Timmermans, A. Rosas, A. La Pergola (refererende dommer) og S. von Bahr,

generaladvokat: S. Alber
justitssekretær: R. Grass,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— P. Haackert ved Rechtsanwalt J. Winkler

— den østrigske regering ved E. Riedl, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved N. Yerrel og H. Kreppel, som befuldmægtigede,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 25. september 2003,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 23. juli 2002, indgået til Domstolen den 26. august 2002, har Oberster Gerichthof i medfør af artikel 234 EF forelagt et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 7, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring (EFT 1979 L 6, s. 24, herefter »direktivet«).

2 Spørgsmålet er blevet rejst under en sag, der føres mellem Peter Haackert og Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten (Arbejdstagernes Pensionsforsikringsanstalt), vedrørende institutionens afslag på at udbetale ham en førtidspension ved arbejdsløshed.

Retsforskrifter

De fællesskabsretlige bestemmelser

3 Direktivets artikel 1 bestemmer:

»Dette direktiv tilsigter gradvis gennemførelse for så vidt angår den i artikel 3 omhandlede sociale sikring og anden social beskyttelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring, i det følgende benævnt »princippet om ligebehandling«.«

4 Direktivets artikel 2 har følgende ordlyd:

»Dette direktiv finder anvendelse på den erhvervsaktive befolkning, herunder selvstændige erhvervsdrivende, arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der midlertidigt er uden arbejde på grund af sygdom, ulykke eller ufrivillig arbejdsløshed, og personer, der søger arbejde, samt på arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er fratrådt med alderdoms- eller invalidepension.«

5 Direktivets artikel 3, stk. 1, bestemmer:

»Dette direktiv finder anvendelse:

a) på lovbestemte ordninger, der sikrer beskyttelse mod følgende risici:

[...]

— alderdom

[...]

— arbejdsløshed

[...]«

6 Ifølge direktivets artikel 4, stk. 1, må der ikke finde nogen forskelsbehandling sted på grundlag af køn, især for så vidt angår beregningen af ydelserne.

7 Direktivets artikel 7 er affattet som følger:

»1. Dette direktiv er ikke til hinder for, at medlemsstaterne kan undtage følgende fra direktivets anvendelsesområde:

a) fastsættelse af pensionsalderen for ydelse af alders- og arbejdsophørspensioner og eventuelle følger heraf for andre ydelser

[...]

2. Medlemsstaterne foretager regelmæssigt en undersøgelse af de områder, der er undtaget i henhold til stk. 1, med henblik på at efterprøve, om det under hensyn til den sociale udvikling på et område er berettiget at opretholde de pågældende undtagelser.«

De nationale bestemmelser

8 § 253a i Allgemeines Sozialversicherungsgesetz (østrigsk lov om socialforsikring, herefter »ASVG«) med overskriften »Førtidspension ved arbejdsløshed«, som

ændret ved Sozialrechtsänderungsgesetz 2000 (BGBl I 2000/92), der trådte i kraft den 1. oktober 2000, har følgende ordlyd:

»1) En mandlig forsikret har krav på førtidspension ved arbejdsløshed i en alder af 738 måneder, en kvindelig forsikret i en alder af 678 måneder, såfremt

1. karenstiden (jf. § 236) er udstået

2. der på skæringsdagen er tilbagelagt mindst 180 bidragsmåneder i henhold til den lovbestemte forsikring [...] og

3. den forsikrede på skæringsdagen (jf. § 223, stk. 2) opfylder betingelsen i § 253b, stk. 1, nr. 4, og inden for de seneste 15 måneder inden skæringsdagen (jf. § 223, stk. 2) på grund af arbejdsløshed har oppebåret en pengeydelse fra arbejdsløshedsforsikringen i mindst 52 uger [...]

[...]«

9 Det bestemmes i ASVG's § 253a, stk. 4, at når den almindelige pensionsalder i henhold til denne lovs § 253 er opnået (65 år for mænd og 60 år for kvinder), ydes pensionen som alderspension.

10 ASVG's § 253 med overskriften »Alderspension« bestemmer:

»1) En mandlig forsikret har krav på alderspension i en alder af 65 år (den almindelige pensionsalder) og en kvindelig forsikret i en alder af 60 år (den almindelige pensionsalder), når karenstiden (jf. § 236) er udstået.

[...]

3) En person, der allerede har krav på førtidspension ved arbejdsløshed (jf. § 253a) [...] kan ikke indgive en ansøgning om alderspension i henhold til stk. 1.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

11 Ved afgørelse af 5. december 2000 gav Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten afslag på den ansøgning om tildeling af førtidspension ved arbejdsløshed, som var indgivet af Peter Haackert, der er født den 14. februar 1944, med den begrundelse, at mandlige forsikrede i medfør af den gældende affattelse af ASVG's § 253a skulle være fyldt 738 måneder (61 år og 6 måneder), og da Peter Haackert først ville nå denne alder den 14. august 2005, var forsikringsalderen således endnu ikke indtrådt.

12 Ved dom afsagt den 1. august 2001 af Arbeits- und Sozialgericht Wien (Østrig), der behandlede hovedsagen som førsteinstans, fik Peter Haackert ikke medhold i

den sag, hvori han anfægtede afgørelsen af 5. december 2000 for at få tildelt den ansøgte ydelse med virkning fra den 1. oktober 2000. Retten fulgte herved de retlige betragtninger, som Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten havde anført i nævnte afgørelse.

13 Ved dom af 29. januar 2002 stadfæstede Oberlandesgericht Wien dommen af 1. august 2001. Retten fandt, at den ydelse, som sagsøgeren ansøgte om, var omfattet af undtagelsen i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), og at den omstændighed, at der var fastsat forskellige pensionsaldre for mænd og kvinder, derfor ikke var i strid med fællesskabsretten.

14 Peter Haackert iværksatte en revisionsanke for Oberster Gerichtshof til prøvelse af appeldomstolens dom. Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten er som sagsøgt uenig i det af Peter Haackert i stævningen anførte om, at det var tilstrækkeligt, at han på referencetidspunktet var fyldt 678 måneder (eller 56 år og 6 måneder). Da Peter Haackert ikke var fyldt 738 måneder (eller 61 år og 6 måneder), er enhver ret til den ansøgte ydelse udelukket i henhold til ASVG's § 253a. De yderligere betingelser for tildeling er ikke blevet bestridt. Peter Haackert har anført, at de forskellige alderskrav for mænd og kvinder er i strid med det fællesskabsretlige princip om ligebehandling, og at det er tilstrækkeligt at have en alder på 56 år og 6 måneder for at kunne oppebære den ansøgte ydelse.

15 Den forelæggende ret har for det første anført, at førtidspensionen ved arbejdsløshed, som fastsat i ASVG's § 253a, har til formål at fremrykke alderspensionen i situationer, hvor det på grund af alder, sygdom, nedsat arbejdsevne eller af andre grunde, ikke eller kun med visse vanskeligheder vil være er muligt at reaktivere den forsikrede på arbejdsmarkedet i et bestemt tidsrum.

16 Den forelæggende ret har for det andet anført, at Peter Haackert er omfattet af direktivets personelle anvendelsesområde, at ordningen med førtidspension ved arbejdsløshed er omfattet af direktivets materielle anvendelsesområde, og at den tillige er udtryk for en forskelsbehandling, idet den mindstealder, der skal været nået, for at være omfattet af ordningen, er forskellig for mænd og kvinder. Ifølge den forelæggende ret er det derfor afgørende, om den i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), fastsatte undtagelse fra princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring kan finde anvendelse på nævnte førtidspension ved arbejdsløshed, for hvilken der er fastsat forskellige aldersbetingelser for mænd og kvinder.

17 Den forelæggende ret har herved bemærket, at den er i tvivl om, hvorvidt ordningen med førtidspension ved arbejdsløshed udgør en alders- eller arbejdsophørspension som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a). Når henses til formålet med nævnte ordning, udgør kravet på en pengeydelse fra arbejdsløshedsforsikringen igennem 52 uger et væsentligt element for at opnå ydelsen. Den afgørende betingelse for at få ret til ydelsen er således kravet om, at den pågældende skal være arbejdsløs, idet kravet om en bestemt alder og om udstået karenstid alene er supplerende krav.

18 Hvis det fastslås, at førtidspension ved arbejdsløshed ikke kan anses for »alderspension«, opstår der ifølge den forelæggende ret endvidere et spørgsmål om, hvorvidt denne ydelse er omfattet af begrebet »andre ydelser«, som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), dvs. ydelser for hvilke den forskellige pensionsalder har følger.

19 Den forelæggende ret har herved henvist til Domstolens praksis, hvorefter fastsættelsen af forskellige alderskrav for mænd og kvinder i en ordning vedrørende andre ydelser end alders- og arbejdsophørspensionerkun kan være

begrundet, såfremt denne forskelsbehandling er objektivt nødvendig med henblik på at undgå, at den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning forstyrres, eller med henblik på at sikre sammenhængen mellem ordningen vedrørende arbejdsophørspensioner og ordningen vedrørende andre ydelser (dom af 30.3.1993, sag C-328/91, Thomas m.fl., Sml. I, s. 1247, præmis 12, og af 23.5.2000, sag C-104/98, Buchner m.fl., Sml. I, s. 3625, præmis 26).

20 Den forelæggende ret har i denne forbindelse, for så vidt angår hensynet til at undgå, at den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning forstyrres, præciseret, at der i Østrig i december 2001 udbetaltes 1 083 134 alderspensioner, 123 220 førtidspensioner på grundlag af lang tids forsikring, 82 852 førtidspensioner som følge af henholdsvis nedsat arbejdsdygtighed og erhvervsudygtighed (denne form for pension blev ophævet af lovgiver fra den 30.6.2000) og 15 386 førtidspensioner ved arbejdsløshed (2 860 pensioner til mænd og 12 526 pensioner til kvinder). I december 2001 androg andelen af de udbetalte førtidspensioner ved arbejdsløshed af de i alt udbetalte alderspensioner og førtidspensioner således knap 1,2%. Endvidere blev der stadig i december 2001 udbetalt i alt 381 228 pensioner på grundlag af forsikringsbegivenheden henholdsvis nedsat arbejdsdygtighed og erhvervsudygtighed.

21 Ifølge den forelæggende ret vil en ophævelse af den forskelsbehandling, som hovedsagen omhandler, ikke have afgørende betydning for den økonomiske ligevægt i den samlede sociale sikringsordning.

22 Med hensyn til sikringen af sammenhængen mellem førtidspension ved arbejdsløshed og alderspension i medfør af ASVG's § 253, har den forelæggende ret bemærket, at der for det første er en sammenhæng mellem disse to ydelser, for så vidt som alderspension træder i stedet for førtidspension ved arbejdsløshed, når den forsikrede når den lovbestemte pensionsalder. Endvidere er der en direkte sammenhæng mellem minimumsalderen for udbetaling af den omtvistede ydelse og den lovbestemte pensionsalder, idet førtidspensionsalderen for mænd og kvinder oprindelig var fastsat til fem år før den lovbestemte pensionsalder, for senere, efter en forhøjelse af pensionsalderen for førtidspension at blive fastsat til treethalvt år før den lovbestemte pensionsalder.

23 Under disse omstændigheder har Oberster Gerichtshof, idet den skønner, at afgørelsen af den for den forelagte tvist afhænger af en fortolkning af fællesskabsretten, besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal undtagelsen i [direktivets] artikel 7, stk. 1, litra a) [...] fortolkes således, at den finder anvendelse på en ydelse, såsom førtidspension ved arbejdsløshed, for hvilken der i national ret er fastsat en forskellig pensionsalder for mænd og kvinder?«

Om det præjudicielle spørgsmål

24 Med henblik på besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål skal det først undersøges, om en ydelse som den, der er omhandlet i hovedsagen, skal anses for en alderspension i den i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), omhandlede forstand. Hvis dette ikke er tilfældet, skal der herefter tages stilling til, om fastsættelsen af forskellige pensionsaldre for mænd og kvinder med hensyn til udbetalingen af denne ydelse er af en sådan karakter, at den i den nævnte bestemmelses forstand skal anses for en følge af den pensionsalder, der er fastsat i den nationale lovgivning med hensyn til ydelse af en alderspension.

25 Indledningsvis er det tilstrækkeligt at fastslå, at skønt ydelsen af førtidspension ved arbejdsløshed er betinget af opnåelsen af en bestemt alder, er situationen ikke desto mindre den, at denne ydelse i henhold til den omhandlede nationale lovgivning kun udbetales til personer, som inden for de seneste 15 måneder inden skæringsdagen har oppebåret en pengeydelse fra arbejdsløshedsforsikringen i mindst 52 uger.

26 Det følger heraf, at en sådan ydelse ikke kan udgøre en alderspension som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), der er en undtagelsesbestemmelse, der, som det fremgår af fast retspraksis, i betragtning af den grundlæggende betydning af princippet om ligebehandling skal fortolkes (jf. bl.a. Thomas m.fl.-dommen, præmis 8, og Buchner m.fl.-dommen, præmis 21).

27 Der skal derfor for det andet tages stilling til, om fastsættelsen af forskellige aldersbetingelser for mænd og kvinder med hensyn til tilkendelsen af den ydelse, der omtvistes i hovedsagen, kan antages at være en — i den i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), omhandlede forstand — følge af den pensionsalder, der i den nationale lovgivning er fastsat med hensyn til ydelse af en alderspension.

28 Peter Haackert, den østrigske regering og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har, ligesom den forelæggende ret, henvist til den fortolkning af direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), som Domstolen anlagde i Buchner m.fl.-dommen. Peter Haackert og Kommissionen er af den opfattelse, at den omstændighed, at der er fastsat forskellige alderskrav for mænd og kvinder som betingelse for tildeling af en førtidspension ved arbejdsløshed, ikke er en følge af den forskellige pensionsalder, der i den nationale lovgivning er fastsat for ydelsen af alderspensioner. Førtidspensionen ved arbejdsløshed henhører således ikke under anvendelsesområdet for direktivets artikel 7, stk. 1, litra a),. Den østrigske regering har derimod anført, at nævnte ydelse henhører under bestemmelsens anvendelsesområde, idet den forskelsbehandling, som den afstedkommer, er objektivt nødvendig med henblik på at sikre sammenhængen mellem førtidspensionen ved arbejdsløshed og alderspensionen.

29 Det bemærkes hertil, at det følger af fast praksis, at en midlertidig opretholdelse af en betingelse om pensionsalder, der er forskellig for mænd og kvinder, kan medføre, at der efter udløbet af fristen for gennemførelsen af direktivet må træffes foranstaltninger, der er uløseligt forbundet med en sådan undtagelsesordning, og at sådanne foranstaltninger må ændres. Såfremt en medlemsstat, der har fastsat en

betingelse om pensionsalder, der er forskellig for mænd og kvinder, ikke efter udløbet af fristen for gennemførelsen måtte vedtage eller ændre bestemmelser, der er forbundet med den pågældende forskellige pensionsalder, ville det være ensbetydende med, at den i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), fastsatte undtagelse mistede sin effektive virkning.

30 Såfremt en medlemsstat i medfør af direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), for så vidt angår ydelse af alders- og arbejdsophørspensioner fastsætter en pensionsalder, der er forskellig for mænd og kvinder, omfatter den undtagelse, der kan gøres i medfør af ordene »eventuelle følger heraf for andre ydelser« i nævnte bestemmelse kun den forskelsbehandling, som forekommer i de andre ordninger vedrørende ydelser, for så vidt forskelsbehandlingen nødvendigvis og objektivt er knyttet til den pågældende forskel i pensionsalder. Dette er tilfældet, såfremt denne forskelsbehandling er objektivt nødvendig med henblik på at undgå, at den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning forstyrres, eller med henblik på at sikre sammenhængen mellem ordningen vedrørende arbejdsophørspensioner og ordningen vedrørende andre ydelser (jf. Buchner m.fl.-dommen, præmis 23-26 og den deri nævnte praksis).

31 Hvad for det første angår betingelsen om opretholdelse af den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning fremgår det for det første af forelæggelseskendelsen, at de udbetalte førtidspensioner ved arbejdsløshed i 2001 udgjorde en andel på knap 1,2% af i alt udbetalte alderspensioner og førtidspensioner. Den østrigske regering har for det andet ikke for Domstolen anført nogen argumenter vedrørende opretholdelse af den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning.

32 Det må herefter antages, at en ophævelse af den omhandlede forskelsbehandling ikke kan have en alvorlig indvirkning på den økonomiske ligevægt i den sociale sikringsordning.

33 Hvad endelig angår spørgsmålet om opretholdelse af sammenhængen mellem førtidspensionen ved arbejdsløshed og alderspensionen er det korrekt, at Domstolen i Buchner m.fl.-dommen har fastslået, at forskellige alderskrav til mænd og kvinder som betingelse for udbetaling af førtidspension som følge af uarbejdsdygtighed ikke er objektivt nødvendig med henblik på at sikre sammenhængen mellem den nævnte ydelse og alderspensionen. Under den ordning, der var omhandlet i den sag, hvori nævnte dom blev afsagt, havde kvinderne imidlertid ret til førtidspension som følge af erhvervsudygtighed fra det det fyldte 55. år, dvs. fem år før den almindelige pensionsalder, mens mændene først havde en sådan ret fra det fyldte 57. år, dvs. otte år før den almindelige pensionsalder.

34 I den foreliggende sag forholder det sig derimod således, at den pensionsalder, der er fastsat for den i hovedsagen omhandlede ydelse, og den almindelige pensionsalder objektivt set er indbyrdes forbundne, ikke blot fordi førtidspensionen ved arbejdsløshed erstattes af en alderspension fra det tidspunkt, hvor den pågældende når den almindelige pensionsalder, men også fordi den alder, der skal være nået, for at få ret til denne ydelse, er den samme for mænd og kvinder, nemlig treethalvt år før den normale pensionsalder (jf. i denne retning dom af 30.1.1997, sag C-139/95, Balestra, Sml. I, s. 549, præmis 40).

35 I den omhandlede nationale lovgivning er den normale pensionsalder for det første 65 år for mænd og 60 år for kvinder, og for det andet indrømmes ret til førtidspension ved arbejdsløshed til mænd, der er fyldt 61 år og 6 måneder, og til kvinder, der er fyldt 56 år og 6 måneder.

36 Det fremgår desuden af forelæggelseskendelsen og af den østrigske regerings indlæg, at førtidspensionen ved arbejdsløshed, som fastat i ASVG's § 253a, har til formål at fremrykke alderspensionen i situationer, hvor det på grund af alder, sygdom, nedsat arbejdsevne eller af andre grunde, ikke eller kun med visse

vanskeligheder vil være muligt at reaktivere den forsikrede på arbejdsmarkedet i et bestemt tidsrum. Formålet med nævnte ydelse er følgelig at sikre, at de personer, der ikke længere kan reintegreres på arbejdsmarkedet, kan få en ydelse, inden de har nået den alder, der giver dem ret til alderspension.

37 Det bemærkes under disse omstændigheder, at den forskelsbehandling, der er indført, i hovedsagen kan anses for at være objektivt nødvendig med henblik på at sikre sammenhængen mellem førtidspensionen ved arbejdsløshed og alderspensionen.

38 Det spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt, skal herefter besvares med, at undtagelsen i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), skal fortolkes således, at den finder anvendelse på en ydelse, såsom førtidspension ved arbejdsløshed, for hvilken der er fastsat forskellige aldersbetingelser for mænd og kvinder, når en sådan betingelse i nævnte bestemmelses forstand kan anses for en følge af, at der i den nationale lovgivning er fastsat forskellige aldersbetingelser for mænd og kvinder med hensyn til ydelse af en alderspension.

Sagens omkostninger

39 De udgifter, der er afholdt af den østrigske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Oberster Gerichtshof ved kendelse af 23. juli 2002, for ret:

Undtagelsen i artikel 7, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring skal fortolkes således, at den finder anvendelse på en ydelse, såsom førtidspension ved arbejdsløshed, for hvilken der er fastsat forskellige aldersbetingelser for mænd og kvinder, når en sådan betingelse i nævnte bestemmelses forstand kan anses for en følge af, at der i den nationale lovgivning er fastsat forskellige aldersbetingelser for mænd og kvinder med hensyn til ydelse af en alderspension.

Jann Timmermans Rosas

La Pergola von Bahr

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 4. marts 2004.

R. Grass V. Skouris

Justitssekretær Præsident